

אחר לא היה מסוגל לבצע את המשימה הנדרשת.

על הכרחיות "גן", בניגוד למיבצעים אחרים, לא היו הדעות חלוקות. היו, כאמור, שעירערו על עצם

אך אחד מקציני צה"ל לא יפסיד דבר אם ילמד את וקע הקרב

תפיסת מונטגומרי; אבל הכל הבינו וקיבלו, שאם רוצים לממש תפיסה זו, המאמץ העיקרי בהגשמתה יהיה מוטס.

האיגוף האנכי

סיבותיו המיוחדות של "גן-השוק" הופכות אותו למיבצע המוטס הקלאסי ולמיקרה-המיבחן המעשי החיובי ביותר לבחינת הסוגיות של "האיגוף האנכי העמוק" ושל הכוחות המופעלים בו.

עצם העובדה שאין נמצא מיקרה-מיבחן בה חיובי נוסף, בתוספת הקצחים שהצטברו משאר הנסיונות הרבנטיים, הופכים את האיגוף-האנכי לייחודי עמוק פוגתי-מרון, אשר איאפשר ואסור להגשימו בשדה-הקרב, "הרגיל" בנסיבות רגילות, אלא אך ורק בנסיבות יוצאות-דופן — ומכאן נדירות ביותר.

חסידיו נוטים מאד להדגיש את הפוטנציאל החיובי הטמון בו, שרובו עד כה בגדר הערכה או תיקוה בלבד, תוך התעלמות מעגבלותיה הקשות כשלעצמו, ומהשלכותיה המורדות-בכוח על מהלך המיבצעים הכללי — כפי שהדריגמו והוכחו יטיב גם במציאות.

ענין כי צה"ל הוא הצבא היחידי בעולם, שבו הכוחות המוטסים, המיועדים מעצם טיבם ובהגדרה לאיגוף-אנכי עמוק — מהותם "צנחנים" — מהווים חלק עיקרי מעוצמת החי"ר המשמעותי (המכונה אצלנו "מובחר"); ורק בצה"ל, הצנחנים הם כאלה רק בשמם בלבד — כפי שאמנם ראוי ונכון.

פרדכס זה איננו משעשע, מפני שהוא עשוי בנקל להתפתח לסכנה משמעותית, אשר מקורה בנטייה הקבועה של בני גוף צבאי ייחודי לחפש צידוקים לייחודו — אף כאשר אלה מבוססים על תפיסות יודותיות ברבר אבי פי המילחמה, סירוב להכיר בעובדות האמיתיות של שדה-הקרב וחלומות באספמיה.

לאחר שהבקיע מונטגומרי מנורמנדיה אל בלגיה — תפיסת פלנדריה שבבלגיה היתה מטרה היסטורית של בריטניה בכל מילחמה ביבשת אירופה — ביקש, כאמור, לרכו את המאמץ האיסטרטגי העיקרי של בנות-הברית בגיורתו, ולהשיג את תנופת התקדמותן בצורת מיבצע מרוכז ורב-עוצמה לכיוון החרו ובלגין, כאשר המגמה היא לסיים את המילחמה עוד ב-1944. איזונואר, שהיה גנרל יותר רציני משמצטייר לפי מקבריו — ובראשם מונטגומרי — אבל שבודאי היה גנרל-פוליטיקאי יותר מגנרל "צבאי" (וזה מתאים, כי עמד בראש קואליציה, ובכירות ארצות-הברית, למרות שהיתה ודאית כבר אז, עדיין לא היתה כה חד-משמעית ובלתי-מעוררת, כעתה), הכריע בעד מין פשרה, שהעניקה למונטגומרי עדיפות ארעית על פני פטון. לפילדמרשל הבריטי ניתנו הרשות וההזדמנות — אם כי, לטענתו, לא כל האמצעים והגיבוי הנחוצים — לבצע לפחות את הצעד הראשון ב"תיכנון הגדול".

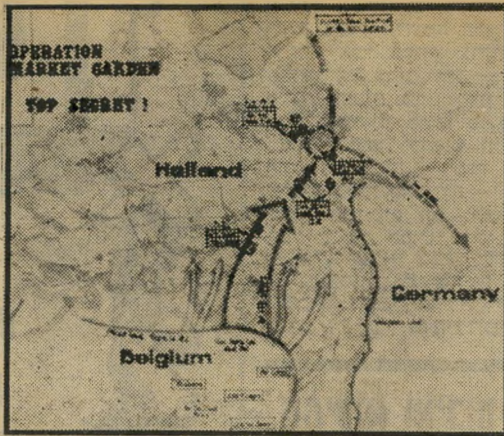
שני צירי-התקעה האפשריים אל לב גרמניה מצפון-מזרח בלגיה (שם נמצא אז מונטגומרי) היו: האחד, בכיוון צפון-מזרח השני היישר צפונה, כאשר היעדים הם חבל החרו וברלין, הציר השני ארוך יותר וגם כרוך בחציית מיכשוליים רבים וצפופים יותר. אך מונטגומרי החליט להעדיף, מכמה טעמים: התקדמות היישר צפונה, ואחר פניה מזרחית, ללב גרמניה, מבטיחה עיקוף "חומת המערב", שנבנתה כמה שנים קודם, ממערב לריין, כדי להגן על גרמניה מכיוון צרפת (כמעין "קו מאז'ינו" גרמני).

נימוק חשוב אחר היה האווירי, מלכתחילה היה ברור כי כל מיבצע מהיר, בכל כיוון, בחלק זה של אירופה המחורץ נהרות מותנה בהשתלטות מוקדמת על גשרי הנהרות (הגדולים שם הם הריין ורובליו הכבדים), הדבר יכול להיעשות רק באמצעות הפעלה מאסיבית של כוחות מוטסים (כפי שעשו הגרמנים כאשר הבקיעו שם, בתחילת המילחמה, בכיוון ההפוך, אבל הם יכלו להסתפק בקומץ גייסות מוטסים, ביגלל אי-מוכנותם של הצבאות שמוטס).

מיבצע מוטס כזה יכול היה להיערך רק ביום, הן מפני שהגייסות המוטסים נדרשו לפעול במיסגרות גדרות וכבדות יחסית, ואי-אפשר היה להרשות את אי-הדיוק והפיזור, הגדולים מאד ביחס, של נחיתות לילה; והן משום שהלופטוואפה טואטא משמי מערב-אירופה ביום, אך לא נמצאה עדיין תשובה הולמת למטוסי-היריט הליליים המתקדמים שלו, וצפו שהם יערכו טבח במטוסי-התובלה הפגיעים.

אבל הנחתת-יום לא באה כמד בחשבון כי קירבת החרו, שהיה בעל הגנת הנ"מ האדירה ביותר (בנסיבות ההן, אדירה לעושי-שעור יותר מזו שבה ניתקנו אנו ביום-הכיפורים).

עוצמת הנ"מ במזרח הולנד היתה חלשה בהרבה, בנוסף לכך היתה התקדמות בכיוון צפון מאפשרת להבטיח את נמל אנטוורפן החיוני, אשר ניכשב זה מקרוב

התוכנית המקורית של המיבצע

ועדיין היה חשוף, לפחות לכאורה, להתפתת-נגד גרמנית מכיוון מזרח הולנד; — וכן — ואולי אפילו קודם-כל — החלה או תפצת לונדון בראקיסות וי-2, אשר שוגרו מתחומי הולנד.

בבחרו ציר זה הגבילו מונטגומרי את המיבצע לאורך של דרך אחת ויחידה — זו המיועדת לדרך אינדהובן ונימיכן (עיר הצעירה הי מפורסמת) או ארנהיים, שבה נמצא הגשר הגדול שמעל לריין התחתון; כך הכל, תישעף מעבריימים עיקריים ועוד מיספר מעברים מישניים (אך גם הם הכרחיים) לאורך 70 ק"מ — והכך כדאי אך ורק בתנאי שהגשר האחי רון, בארנהיים, יפוג שלם ויוחזק.

זהו "הציר המרכזי", או "חוט השדרה", של הולנד.

יש רתיעה פסיכולוגית מכני הערכת ההישגים של הצבא הגרמני, שאיפשרו את רציחות היטלר

החוצה רוב אורכו עד ארנהיים, בארץ שקרקעה טובעני ואיננו מסוגל לשאת תנועה כבדה. לכן, לא די היה שהכוחות המוטסים יתפסו את המעברים כולם, אלא היה עליהם גם להשתלט על קטעים מן הדרך עצמה — "לפרוש מרוב של גייסות מוטסים, עליו יעברו כוחות-הקרקע", כהגדרת המשפחה עלידי לויטננט-גנרל בראונינג, מפקד הגייסות-המוטס, המפקד הישיר על מיבצע "גן" (וגם בעלה של הסופרת דפנה דה-מרמיראר).

הבריטים היו עייפים

כוחות "גן" הורכבו מרוב עוצבותיה של "הארמיה המוטסת הראשונה של בנות-הברית". הקטע בין

אינדהובן לנימיכן הוצעה לדיביוזה המוטסת האמריקאית ה-101 ("הנשרים הצרחים", על פי תג-השרול) כפיקוד הצעיר (במושגים אמריקאיים וכלליים; בצה"ל היה נחשב זקן, בדרך לפנסיה) והמבריק, לתפוס את הגשרים החיוניים בגראווה (על נהר המאס, שבבלגיה ובצרפת הוא נקרא מז) ובנימיכן (על נהר ואל). שתי דיביוזות מוטסות אלה — שהן עד היום שתי אוגדות-הצנחנים הפעילות (היחידות) של צבא ארצות-הברית — נועדו להבטיח את הפרוודור לארנהיים, שם נועדה לנחות — בהצנחה ובאמצעות דאונים, כמו רעותיה — הדיביוזה המוטסת הבריטית ה-1, (אחת לדיביוזה המוטסת ה-6, אשר שירתה אחר-כך בפלשתינה-אי"י ואנשיה הם "הכלניות"). מפקדה אורקארט היה לוחם ותיק אך לא צנחן, לתגבורו הוקצתה חטיבת צנחנים פולניים.

אילו הוטלה ההבקעה על יחידת-טנקים של צה"ל, היחה משיגה את המטרה

המוזיינים של ארצות-הברית, מצפון לה, הוטל על הדרי ביזיה האמריקאית המוטסת ה-82, בפיקוד גיימס גאבין, הצעיר (במושגים אמריקאיים וכלליים; בצה"ל היה נחשב זקן, בדרך לפנסיה) והמבריק, לתפוס את הגשרים החיוניים בגראווה (על נהר המאס, שבבלגיה ובצרפת הוא נקרא מז) ובנימיכן (על נהר ואל). שתי דיביוזות מוטסות אלה — שהן עד היום שתי אוגדות-הצנחנים הפעילות (היחידות) של צבא ארצות-הברית — נועדו להבטיח את הפרוודור לארנהיים, שם נועדה לנחות — בהצנחה ובאמצעות דאונים, כמו רעותיה — הדיביוזה המוטסת הבריטית ה-1, (אחת לדיביוזה המוטסת ה-6, אשר שירתה אחר-כך בפלשתינה-אי"י ואנשיה הם "הכלניות"). מפקדה אורקארט היה לוחם ותיק אך לא צנחן, לתגבורו הוקצתה חטיבת צנחנים פולניים.

בעוד הצנחנים וגייסות-הדאונים (הדאונים נשאו גם גיפים, מרגמות ותותחים קלים) נוחתים בבתי-אחת — שנישליש בגל הראשון, שלישי לאחר מכן — על כל היעדים, החל הגיס ה-30 הבריטי (עוצבה ותיקה, שלחמה במידבר המערבי, הבקיעה באל-עלמיין השתתפה במערכה באירופה מראשיתה) לנוע לאורך כביש הבטון, צפונה לרשות הרוקס, מפקד הגיס, עמדו אמנם שלוש אוגדות, וכן כל כוח נוסף שרק יודיש, אבל על הציר לא ניתן היה להניע אלא אוגדה אחת — "דיביוזית הנארדס (מישמר המלך) המשוריינת" — אשר מצידה לא יכלה לקדם אלא כוח דוגדודי; שהוא עצמו לא יכול היה להתפרס, אלא רק בהיחב כביש הבטון בלבד — בחזית של טנק (שרמן) אחד, או שלושה, תמונות ההתקדמות הנראות בסרט, שבן נראים הטנקים וזחלים בטור עורפי על הדרך האחת, בלא יכולת תימרון ופריסה, הן מציאותיות — ולא ייפלא כי במקומות מסוימים יכלו גם כוחות גרמניים זעירים לעצור ביעילות את ההתקדמות.

עם זאת, ברי כי השיריון הבריטי — למרות שהכוח המיביל הורכב מן "הנארדס האיריים" ולחימתם היתה, כדרכם, אמיצה ועיקשת מאד — חסר היה את התנופה והתעוזה, שאיפיו את לחימת גייסות-הפאנצר הגרמניים, את הטנקים האמריקאיים של פטון, את מסורת-העבר של הטנקיסטים הבריטיים הללו עצמם בגיגולם הקודם כחיל-פרשים, ואפילו את לחימתם בשלבים הקודמים של המילחמה, בלוב ובמצרים, נגד רומל.

לא היה זה עניינו של כוחות כמו שני דרגה, אך בין כתריסר ה"אילו", שלפחות במכב"א לאחר ברור כי כל אחד ואחד מהם יכול היה להעניק "גן-השוק" אותה דחיפה נמרצת קטנה, שרק היא נדרשה כדי שייחפך מאי-הצד לחה להצלחה מלאה, יימצא גם, "אילו היה השיריון הבריטי נמרץ ונעזז ומהיר יותר."

מקור הרע היה בעייפות-המילחמה של האומה הבריטית, העומט אשר נטלה על עצמה במילחמה השנייה היה מעבר ליכולתה ולמיסאביה, מאז הנחיתה באירופה, התי (המשך בעמוד 26)

צנחנים בריטים בקצה הצפוני של גשר ארנהיים